Україна

ПАСПОРТ

об'єкта культурної спадщини

Замок

(найменування об'єкта)

Вид	**Тип**	**категорія пам’ятки**
Архітектурний	комплекс	національного значення

1. Дата утворення об'єкта:

1639-1650 р р

2. Місце знаходження об'єкта:

Вул. Центральна, 3а, с. Кривче, Чортківського району, Тернопільської області

3. Охоронний № пам’ятки:

1567-Н/1-8

4**. Дати і № рішень, відповідно до яких об’єкт узято на державний облік та визначено категорію пам'ятки:**

Постанова № 442 Ради Міністрів Української РСР від 06.09.1979 року

5. Наявність охоронних дощок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок:

Охоронна дошка відсутня.

6. Власник:

Державна власність. Балансоутримувач – Національний заповідник «Замки Тернопілля». Генеральний директор - Маціпура Анатолій Вікторович. 47302, м. Збараж, вул. Б. Хмельницького, 6 тел .(03550) 24247

7. Користувач:

Національний заповідник «Замки Тернопілля». Генеральний директор-Маціпура Анатолій Вікторович 47302, м. Збараж, вул. Б. Хмельницького, 6. тел .(03550) 24247

8. Охоронний договір :

Охоронний договір від 22 серпня 2018 року, підписаний між Міністерством культури України в особі Тамари Вікторівни Мазур та Національним заповідником «Замки Тернопілля» в особі генерального директора Анатолія Вікторовича Маціпури.

9. Функціональне використання:

сучасне	**первісне**	**інші (протягом часу існування об'єкта)**
Територія національного заповідника «Замки Тернопілля». Науково-дослідницьке, туристично-екскурсійне	Оборонні фортифікації	З 1936 по 1939 р.р. вежі використовувались Подільським Краєзнавчим Товариством для проживання туристів. Пізніше, в 50-х роках ПД-СХ та ПД-ЗХ вежі використовуються як склад горючого матеріалу колгоспу "Сталінський шлях), пізніше під склад школи.

10. Історичні дані про об'єкт:

Замок в с. Кривче Борщівського району є цінною пам'яткою фортифікаційної архітектури першої половини ХУІІ ст на Поділлі. Розташований на високому узгір'ї з півдня обмеженого скалистими берегами р. Циганки, а з півночі-глибоким яром. Побудований замок на засадах баштової системи. В плані був прямокутним з максимальним наближенням до квадрату з 4-ма шестикутними кутовими вежами і з прямокутною в'їзною вежею на східній оборонній вежі. Мав розвинуту систему сухих оборонних ровів з трьох сторін замку, крім північної. З північної сторони - крутий схил природного узгір'я, на якому розташований замок, утруднював підступи до нього.

Історичні джерела вказують, що розпочали будівництво замку у Кривче польські магнати Концькі у 1639 році.

Замок був одним з найкращих обороноздатних замків того часу на Східному Поділлі – мав розвинуту систему сухих оборонних ровів з трьох сторін замку – західної, південної і східної. З північної сторони крутий схил природнього узгір'я на якому розташований замок, утруднював підступи до нього. За планувальною конфігурацією він належить до регулярних, прямокутних замків з наріжними баштами та арсеналом. Замок мав майже квадратну форму з баштами по кутах. З західного боку була влаштована в'їзна брама. В стінах башт знаходилися бійниці, на двох нижніх ярусах з лучковими перемичками, на третьому - ключоподібні бійниці. Закладені отвори бійниць у підвальному ярусі башт дають підстави стверджувати, що первісно рівень поверхні ґрунту був нижчий і башти були чотириярусними. Залишки мурів свідчать про існування прибудованого до західної стіни з боку замкового подвір'я палацу та в'їзної башти зі східного боку.

Вежі та оборонні мури замку муровані з бутового каменю-вапняку, що поширений в даному регіоні, і потиньковані вапняно-пісковим тиньком.

Навіть ті рештки замкових укріплень, що дійшли до нашого часу, дають достатнє уявлення про масштабність будівництва, яке тривало не один рік. Вдало вибране місце робило його неприступним. Він належав до важливих подільських замків. Доля новозбудованого замку була типовою для подільських фортець. Замок у Кривче теж став розмінною монетою у міжнародних військово-політичних баталіях. Зважаючи на непересічне стратегічне й оборонне значення замку у Кривче, він завжди був під пильною увагою можновладців.

Замок багато разів займали татари і турки. Так, щойно збудована фортеця сповна відчула на своїх мурах усі особливості військових маніпуляцій. Під час Визвольної Війни українського народу, в липні 1648 року, козацькі загони Богдана Хмельницького зайняли замок, вигнавши з нього польський гарнізон. Правда, поляки через деякий час все-таки зуміли повернути замок під свою юрисдикцію.

В період середньовіччя замок був одним із найкращих обороноздатних замків на Поділлі. В 1672 році в здобутий турецько-татарськими військами під командуванням султана Магомета IУ, які повертаючись з під Бучача, на деякий час розташувались тут табором. В 1675 році за наказом польського короля Яна III Собеського замок був обсаджений військовою залогою, як оборонний пункт, на тогочасному пограниччі між Польщею і Туреччиною. Але польська залога в замку перебувала не довго перебувала у замку. Після її відходу де який час замок стояв пусткою. Користуючись з того , його займають татарські загони. Замок служить їм, як опорний пункт для грабунку навколишніх теренів, сюди збираються татарські загони з награбованим добром і полоненими людьми-ясиром.

В 1684 році замок знову займають польські загони. Протягом 1684-1699 років замок відіграє роль як один із важливих пунктів в обороні тогочасного пограниччя. Зокрема в 1687році витримує облогу татаро-турецьких загонів. З 1699 року, коли Поділля знову належить Польщі і лінія пограниччя з Туреччиною відсувається далеко на південь. Починається відбудова сплюндрованих війною теренів. Очевидно і на замку проводяться певні ремонтні роботи. Свої оборонні функції замок виконує до останньої чверті XУIII ст.

З розвитком військової техніки, зокрема артилерії, замкові споруди втрачають своє оборонне значення і починають використовуватись як житлові споруди.

До половини XIX ст. замок, як родовий маєток належить Голевським. З другої половини століття замок належить Сейдману. Новий господар починає розбирати замкові споруди на будівельний матеріал, з якого будуються господарські. Дякуючи втручанню спілки охорони та консервації пам'яток архітектури руйнація замку була зупинена. В 70-их рр. XIX ст. власником був Соломон Боцман. Камінь у північної, західної, східної стін і з двох веж розібрали для будівництва винокурні і будинків. У 1892 р. польський історик А. Чоловський ще бачив фундамент розібраних стін і веж.

На початку XX ст. замком володів Лазар Мельцер, який віддав в дарунок землі, на яких розташований вхід до печери й залишки замку Подільському туристично-краєзнавчому товариству, завдяки чому, у 20-х рр. XX ст. цим товариством була зроблена друга спроба реставрації замку. З первісних замкових споруд збереглися західна і східна оборонні вежі та фрагмент оборонного муру, а також фрагмент в'їзної вежі. На той час відновили і накрили одну вежу. В середині вежі обладнали кілька приміщень на зимовий та літній періоди для туристів. З фундаментів зруйнованих стін і веж місцеві жителі повибирали весь камінь на господарські потреби.

У 1939 р. від колишнього замку ще зберігалися дві вежі і мур між ними, а також в'їзна брама з напівзруйнованою надбрамною вежею. В 1946 р. для будівництва дороги почали розбирати як в'їзну браму, так і залишки мурів. В 50-ті роки під час будівництва сільського клубу в безпосередній близькості від замку були розібрані залишки в'їзної вежі. Навіть з фундаментів зруйнованих стін і веж місцеві жителі повибирали весь камінь.

Третя спроба реставрації замку була зроблена в 1990р. Тоді місцевий колгосп доклав багато зусиль і коштів, щоб врятувати історичну пам'ять про оборонну твердиню, ініціювавши її реставрацію.

Але важливе значення замку і як археологічної пам'ятки. Тому перед початком ремонтних робіт група київських археологів провела архітектурно-археологічні обстеження. Завдяки їхній наполегливій роботі вдалося розчистити майже повністю засипаний землею і сміттям перший ярус двох веж, знайшли залишки оборонного муру. Під час розкопок археологи знайшли: кілька польських та польсько-литовських монет XVII ст., кахлі з XVII ст., кілька козацьких люльок, леміш для плуга та чавунну гарматну бомбу. Майстерністю виготовлення виділяються скляні посудини середньовічного часу. Всі згадані знахідки потрапили до Києво-Печерського заповідника.

З метою встановлення меж пам'ятки архітектури XVII ст. замку в с. Кривче, в липні 2011 р. експедицією Національного заповідника під керівництвом В. Данилейка проводились археологічні розвідки. Були обстежені західні околиці замку на предмет підтвердження чи заперечення рішення Кривченської сільської ради від 15.08.2010р №376 про встановлення меж фортеці. Обстежені земляні вали, а також стратиграфія грунту на місці згарища дерев'яної споруди, що відноситься до періоду трипільського і фракійського часів.

Згідно розпорядження КМУ від 05.08.2008 р №1397-р «Про передачу пам'яток архітектури та містобудування до сфери управління Міністерства регіонального розвитку та будівництва» Замок в с. Кривче було внесено до Національного заповідника «Замки Тернопілля».

11. Відомості про сучасний стан об'єкта:

Розташування об'єкта і його роль у навколишньому середовищі	Пам'ятка розміщена на високому мисі, що з двох сторін заходу та півночі має круті недоступні схили. З східної і південної сторони – в первісному варіанті був сухий оборонний рів, який до нашого часу не зберігся.
Ландшафт	Рельєфна місцевість, з крутими недоступними схилами з

	північної та західної сторони. З східної та південної сторони дорога.
Опис об'єкта	В плані замок був прямокутним з 4-ма кутовими оборонними вежами і однією в'їздовою вежею, яка розміщувалась в центрі східної оборонної стіни. В наш час збереженими є лише 2-і кутові оборонні вежі: південно-західна та південно-східна та фрагментами муру між ними. Вежі шестикутні в плані, 4-х ярусні, потиньковані, з частково збереженими напівциркулярними склепіннями першого і другого ярусів. Плоскі перекриття по дерев'яних балках третього ярусу повністю втрачено. На південно-східній вежі шатрове покриття вежі не збережено. На південно-західній вежі шатрове покриття відновлено в 90-х роках XX століття. Перший ярус є нижчий від сучасного рівня грунту. Вхід на 1-й та 2-й яруси здійснювався через дерні отвори, збережені до нашого часу. Зв'язок з 2-гим, 3-ім, 4-им ярусами здійснювався по гвинтових сходах, шахти яких розміщувались в об'ємі зовнішньої стіни і збережені до нашого часу. 3-й ярус в первісному варіанті мав так само дверний отвір, який вислужив для виходу на балкон, залишки дерев'яних консольних балок якого прослідковуються по обидва боки дверного отвору на рівні його порогу. В перший період цей отвір був закладений і в його об'ємі влаштовано вікно. Оборонний мур мурований з бутового каменю на вапняно-піщаному розчині, в первісному варіанті потинькований вапняно-піщаним розчином, про існування якого говорять невеликі фрагменти на збереженій лицевій кладці стіни. Мур зберігся до рівня межі між 1-м та 2-м ярусами зі значними пошкодженнями і витратами. Втрати лицевої поверхні збереженого фрагменту муру 40%. Фактично верхній шар кладки збереженого фрагменту муру внаслідок постійного замокання, вивітрювання та вимивання мулярського розчину втратив свою несучу здатність. В XVIII ст. до східної стіни замкової порохівниці прибудовано римо-католицькийй костел (на даний час костел використовують протестанти «П'ятидесятники», які, згідно рішення сільради , виробили акт на право власності. Пам'ятка – оригінальний зразок оборонної архітектури доби ренесансу на землях України.
Перебудови, втрати й історичні нашарування	На початку XX ст. замком володів Лазар Мельцер, який віддав в дарунок землі, на яких розташований вхід до печери й залишки замку Подільському туристично-краєзнавчому товариству, завдяки чому, у 20-х рр. XX ст. цим товариством була зроблена друга спроба реставрації замку. З первісних замкових споруд збереглися західна і східна оборонні вежі та фрагмент оборонного муру, а також фрагмент в'їзної вежі. На той час відновили і накрили одну вежу. В

	середині вежі обладнали кілька приміщень на зимовий та літній періоди для туристів. З фундаментів зруйнованих стін і веж місцеві жителі повибирали весь камінь на господарські потреби. У 1939 р. від колишнього замку ще зберігалися дві вежі і мур між ними, а також в'їзна брама з напівзруйнованою надбрамною вежею. В 1946 р. для будівництва дороги почали розбирати як в'їзну браму, так і залишки мурів. В 50-ті роки під час будівництва сільського клубу в безпосередній близькості від замку були розібрані залишки в'їзної вежі. Навіть з фундаментів зруйнованих стін і веж місцеві жителі повибирали весь камінь. Третя спроба реставрації замку була зроблена в 1990р. Тоді місцевий колгосп доклав багато зусиль і коштів, щоб врятувати історичну пам'ять про оборонну твердиню, ініціювавши її реставрацію. В 90-х роках минулого століття проведено роботи по відновленню шатрового покриття південно – західної вежі. Важливе значення замку і як археологічної пам'ятки. Тому перед початком ремонтних робіт група київських археологів провела архітектурно-археологічні обстеження. Завдяки їхній наполегливій роботі вдалося розчистити майже повністю засипаний землею і сміттям перший ярус двох веж, знайшли залишки оборонного муру. Під час розкопок археологи знайшли: кілька польських та польсько-литовських монет XVII ст., кахлі з XVII ст., кілька козацьких люльок, леміш для плуга та чавунну гарматну бомбу. Майстерністю виготовлення виділяються скляні посудини середньовічного часу. Всі згадані знахідки потрапили до Києво-Печерського заповідника.
Наявність творів мистецтва та їх опис	Твори мистецтва відсутні.
Опис території об'єкта	Територія пам’ятки обмежена на заході та півночі крутими недоступними схилами, а з сходу межує з будинком культури та з півдня - центральна дорога та сільська школа.
Загальна оцінка технічного стану об’єкта, дата, № акта технічного стану	Акт технічного стану від 27.04.2018 р №17
Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання	Інженерні мережі та інженерне обладнання на об’єкті відсутні.
Дата і № довідки про майнову цінність об’єкта, найменування організації, яка провела оцінку, вартість в гривнях	24.11.2016 р. №24/11/16-03 – ПП «Тернопільське експертно - консультативне бюро» – 1 413 840 грн.

12. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця)**:**

Замок (1. Південно-східна оборонна вежа. 2.Південно-західна оборонна вежа. 3.Оборонні мури. 4.Північно-східна оборонна вежа (втрачена). 5.Північно-західна оборонна вежа (втрачена). 6.В'їзна вежа-руїна. 7.Палацовий корпус – руїна. 8.Замкова порохівниця (костел).

13. Територія об'єкта:

Площа	0,7 га
Опис меж території об'єкта	Межі території визначені межами пагорба, на якому знаходиться замковий комплекс. З півдня замок окреслений центральною дорогою, з сходу – сільським будинком культури.

14. Оцінка антропологічної, археологічної, естетичної, етнографічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності об'єкта:

Якості об'єкта, завдяки яким він набуває культурної цінності як пам'ятка	Оригінальний зразок оборонної архітектурної доби ренесансу на землях України.

15. Зони охорони пам'ятки: (Охоронна зона не розроблена).

Організація-розробник науково-проектної документації	
Дата розроблення науково-проектної документації	
Дата і номер документа про затвердження науково-проектної документації	
Короткий опис меж зон охорони із зазначенням площі кожної зони	

16. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
"Пам'ятка архітектури XVII ст. Замок в с. Кривче Борщівського району Тернопільської області.	1993	Інститут "Укрзахідпроектреставрація"	Науково-технічний архів інституту. НЗ «Замки Тернопілля»

17. Дослідницькі й реставраційні роботи на об'єкті: (не велись)

Найменування робіт	Рік проведення	Замовник	Виконавець	Підрядна організація
Архітектурні дослідження	1990	Колгосп	Києво-Печерський заповідник	

18. Основні джерела відомостей про об'єкт:

Археологічні матеріали	Андрушко І., Архів інституту "Укрзахідпроектреставрація" Сиромятников, архів інституту Археології Академії НУ
Іконографічні матеріали	Фото Замку до І-ї світової війни, фото 1934 року.
Архівні матеріали	Архів інституту "Укрзахідпроектреставрація"
Бібліографічні матеріали	Андрушко І. Сучасний стан збереженості замків на Поділлі та проблеми їх реставрації //Фортифікація України/ І.Андрушко. – Кам'янець-Подільський, 1993. – С.29-30. 1. Андрушко І. О. Ескізний проект консервації та часткової реставрації замку в с. Кривче Борщівського району Тернопільської області. / Андрушко І.О. - Укрзахідпроектреставрація, -Львів, 1990 р. Т –71-1, 71-4; 2. Лонкевич Д. "Замок в с. Кривче Борщівського району" // Періодичне видання інституту Укрзахідпроектреставтація "Вісник"/ Дарія Лонкевич. -Львів, 2000 р. -№11. –С.64-66; 3. Маметов В. "Золота Брика. Історія фортеці у Нижньому Кривчому": - Ровесник (Тр). 19.05.1970. 4. Сіцінський Є. "Оборонні замки Західного Поділля XIV-XVII ст.." Українська Академія Наук. Київ, 1928. 5. Соневицька О., Степанович Б., Дражньовський Р. "Чортківська округа" . Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: Наукове Товариство ім.. Т. Шевченка, - Т. XXVI, 1974; 6. Сохацький М. "Оборонні замки Борщівщини" "Літопис Борщівщини"/ Видання Борщівського краєзнавчого музею, ред. Скочеляс І, Сохацький М. – Борщів: КТ "Джерело", 1994 р. - №6 – с.7-8; 7. Balinski M. "Historya polska". – Warszawa, Glucksberg 1844. 8. Balinski M., Lipinski T., "Starozytna Polska pod wzgledem historycznym, geograficznym I statystycznym". – Warszawa, 1845. – T.II. – S. 997; 9. Baracz S.X. "Monografie historyczne miejscowosci podolskich"; 10. Czolowski A. "Dawne zamki i twierdze na Rusi halickiej": -Lwow, 1892. –C.25, 60, 82.; 11. Czolowski A. "Przeszlosc i zabutki wojewodztwa Tarnopolskiego", - Tarnopol. 1894; 12. Czolowski A. "Przeszlosc i zabutki wojewodztwa Tarnopolskiego", - Tarnopol. 1926.-198 S; 13. Czolowski A. "Przeszlosc historyctna wojewodztwa Tarnopolskiego", - Tarnopol. –S.1-31; 14. Grabowski. "Ojczyste spominki". T-II. S. 237; 15. Kunzek T. Przewodnik po wojewodztwie Tarnopolskiem. – Tarnopol, 1928. – S.24.; 16. Opacki Jozef „Powiat Borszcowski.". Opisowy przewodnik krajoznawczy. – Tarnopol, 1936.; 17. Orlowicz M. „Przewodnik po Galicyi. Ilustrowany". Pod. red. Kwiecinskiego, Lwow, 1919.

	18. . Szydlowski T. “Ruiny Polski”. - Krakow. 1919.; 19. Zaluski “Epistolae history. – famil”. T.I. cz 2. S. 1002.; 20. Zubrycki J. “Skarb architektury w Polsce”. I-IV. I dem. Utwor kstaltu.; Rkp. bibl. XX. Czartoryskich I. 2756, S. 49. 21. Сиромятников А. К. Отчет о архітектурно-археологических исследованиях замка XVII в. в с. Кривче Борщовского района. Киев,1990 22. Данилейко В. «Історія археологічних досліджень пам’ятки оборонно-фортифікаційного мистецтва – замку в с. Кривче» / Наукові записки / Національний заповідник «Замки Тернопілля». – Збараж: «ВІК», 2011-№2 – с.63-68

19. До паспорта додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування	Кількість арк	Дата виконання	Виконавець
Схема генплану М 1:500	1	2018 р	НЗ «Замки Тернопілля»
Плани Пд-Сх вежі	2	02.1993 р	І-т «Укрзахідпроект-реставрація»
Фасади	1	02.1993 р	І-т «Укрзахідпроект-реставрація»
Перетин	1	02.1993 р	І-т «Укрзахідпроект-реставрація»
План інвентарної справи	6	05.2012	Інвентарбюро
Фото з квадрокоптера Архівне фото	1 1	2018 р	

Паспорт склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Начальник відділу ОЕРПК НЗ «Замки Тернопілля»	Інженер-будівельник.	Ричнюк Г. В.		10. 2018р
Науковий співробітник науково-дослід ного відділу НЗ «Замки Тернопілля»	Історик, спеціаліст	Данилейко В.М.		10. 2018 р

Заступник начальника управління –
начальник відділу культури, охорони
культурної спадщини управління культури
Тернопільської облдержадміністрації _____ С.А. Байталюк

Бібліографічні матеріали	18. Szydlowski T. "Ruiny Polski". - Krakow. 1919.; 19.Zaluski "Epistolae history. – famil". T.I. cz 2. S. 1002.; 20.Zubrycki J. "Skarb architektury w Polsce". I-IV. I dem. Utwor kstaltu.; Rkp. bibl. XX. Czartoryskich I. 2756, S. 49. 21. Сиромятников А. К. Отчет о архітектурно-археологических исследованиях замка XVII в. в с. Кривче Борщовского района. Киев,1990 22. Данилейко В. «Історія археологічних досліджень пам'ятки оборонно-фортифікаційного мистецтва – замку в с. Кривче» / Наукові записки / Національний заповідник «Замки Тернопілля». – Збараж: «ВІК», 2011-№2 – с.63-68

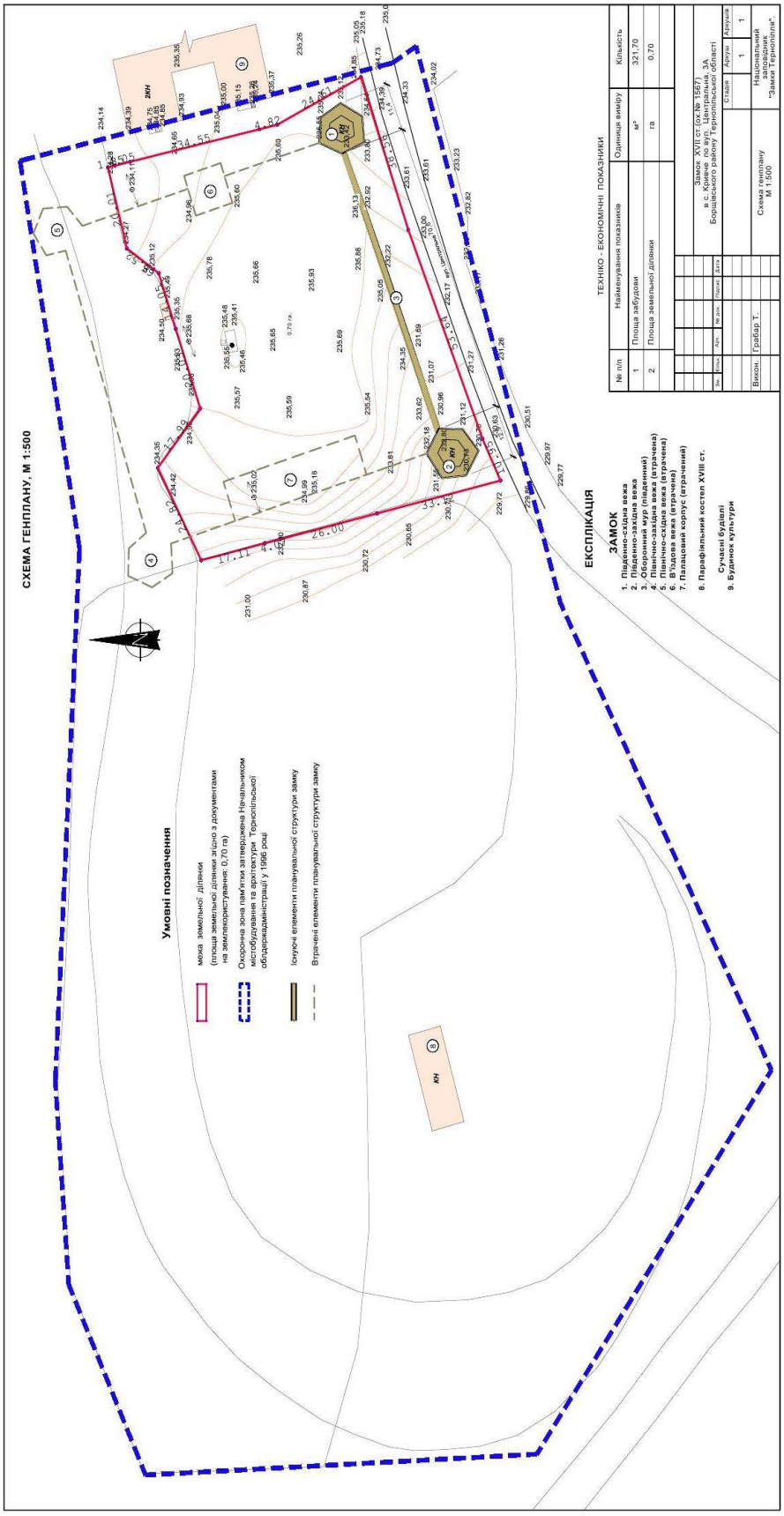
19. До паспорта додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування	Кількість арк	Дата виконання	Виконавець
Схема генплану М 1:500	1	2018 р	НЗ «Замки Тернопілля»
Плани Пд-Сх вежі	2	02.1993 р	І-т «Укрзахідпроект-реставрація»
Фасади	1	02.1993 р	І-т «Укрзахідпроект-реставрація»
Перетин	1	02.1993 р	І-т «Укрзахідпроект-реставрація»
План інвентарної справи	6	05.2012	Інвентарбюро
Фото з квадрокоптера Архівне фото	1 1	2018 р	

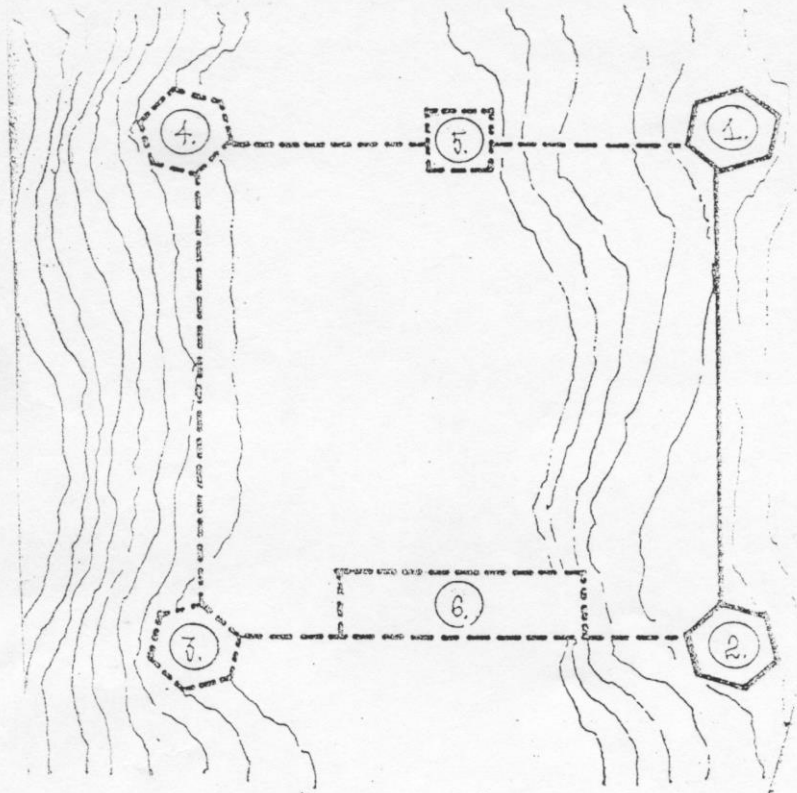
Паспорт склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Начальник відділу ОЕРПК НЗ «Замки Тернопілля»	Інженер-будівельник	Ричнюк Г. В		10. 2018р
Науковий співробітник науково-дослід ного відділу НЗ «Замки Тернопілля»	Історик, спеціаліст	Данилейко В.М.		10. 2018 р

Заступник начальника управління – начальник відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської ОДА _____ **С.А. Байталюк**

СХЕМА ГЕНПЛАНУ, М 1:500
Умовні позначення
межа земельної ділянки (площа земельної ділянки згідно з документами на землекористування: 0,70 га)
Охоронна зона пам'ятки затверджена Начальником містобудування та архітектури Тернопільської облдержадміністрації у 1998 році
Існуючі елементи планувальної структури замку
Втрачені елементи планувальної структури замку
ЕКСПЛІКАЦІЯ
ЗАМОК
1. Південно-східна вежа
2. Південно-західна вежа
3. Оборонна стіна (існуюча)
4. Північно-західна вежа (втрачена)
5. Північно-східна вежа (втрачена)
6. Відова вежа (втрачена)
7. Палацовий корпус (втрачений)
8. Парафіяльний костел XVIII ст.
Сучасні будівлі
9. Будинок культури
ТЕХНІКО - ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ
№ п/п
Найменування показників
Одиниця виміру
Кількість
1
Площа забудови
м²
321,70
2
Площа земельної ділянки
га
0,70
Замок XVII ст.(ск.№ 1567)
вул. Замкова, 3А, с. Кошлаки
Борщівського району Тернопільської області
Стадія
Аркуш
Аркушів
1
1
Виконав
Грабар Т.
Схема генплану
М 1:500
Національний заповідник
"Замки Тернопілля".

Схематичний план замку в с. Кривче
Борщівського р-ну Тернопільської обл.
пам. арх. І-ої пол. XVII ст. /охор. № 1567/

Експлікація

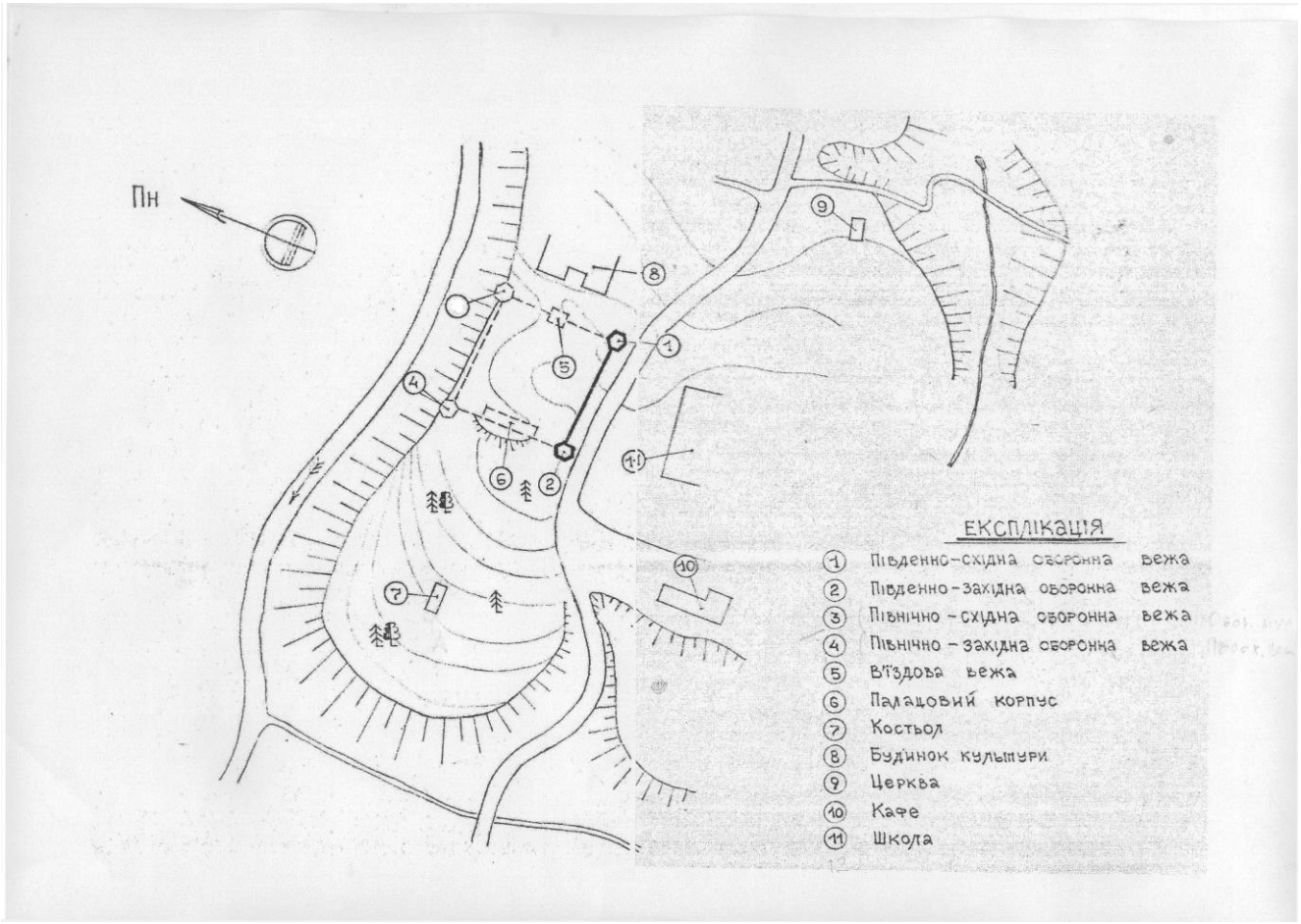
1. південно-східна вежа.
2. південно-західна вежа.
3. північно-західна вежа.
4. північно-східна вежа.
5. в'їздова вежа.
6. палацовий корпус.

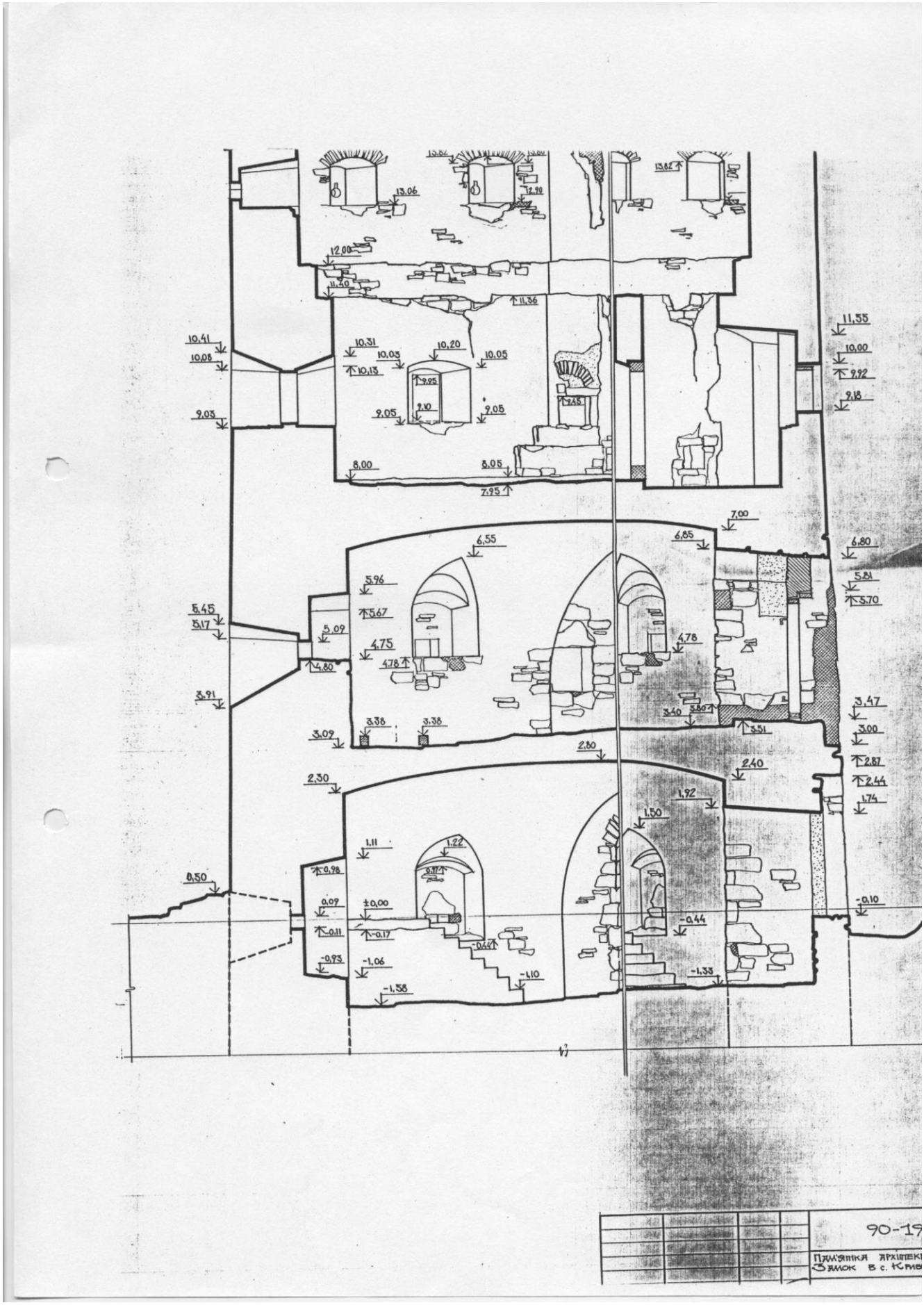
0 10 20

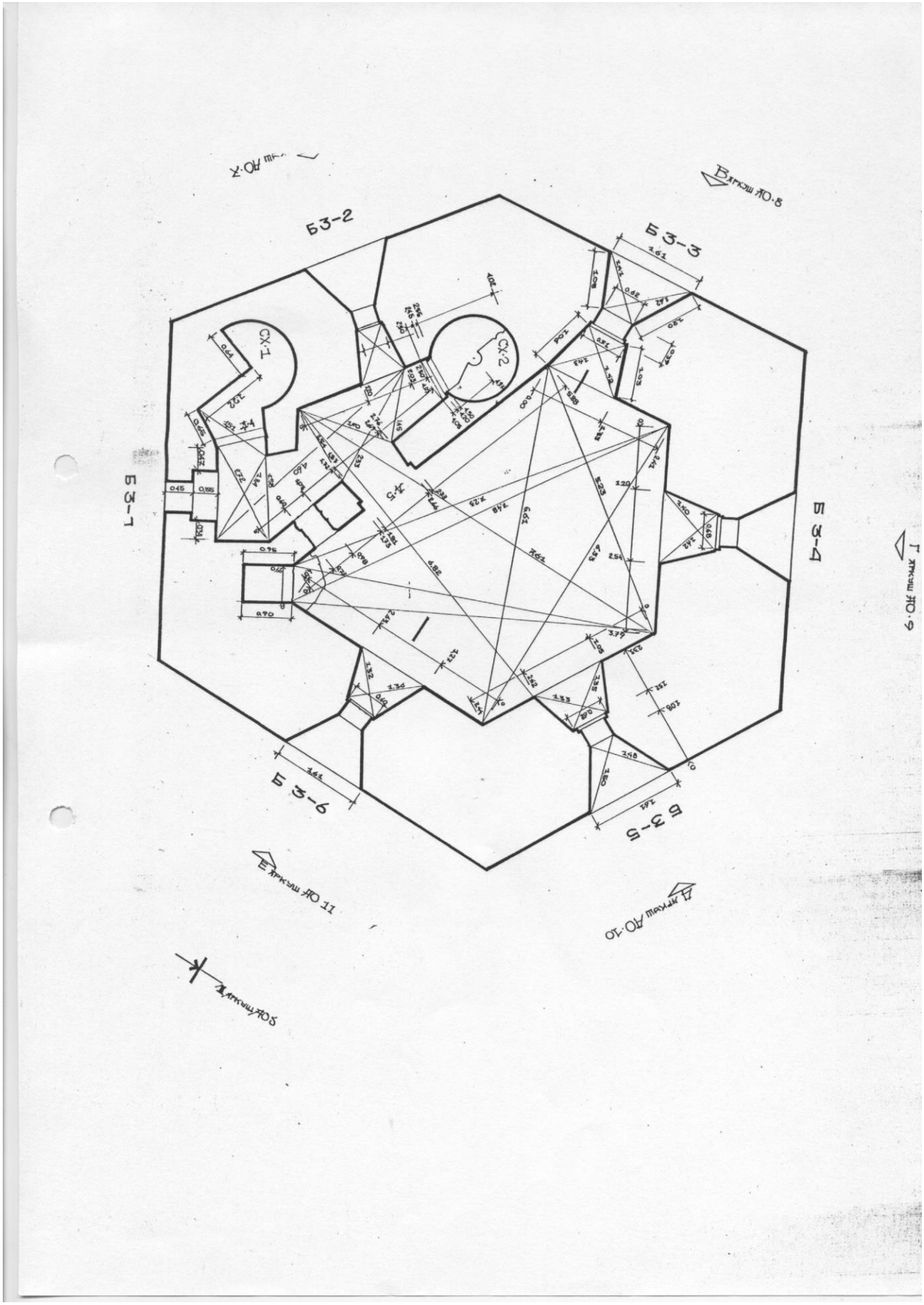
– існуючі елементи планувальної структури замку.

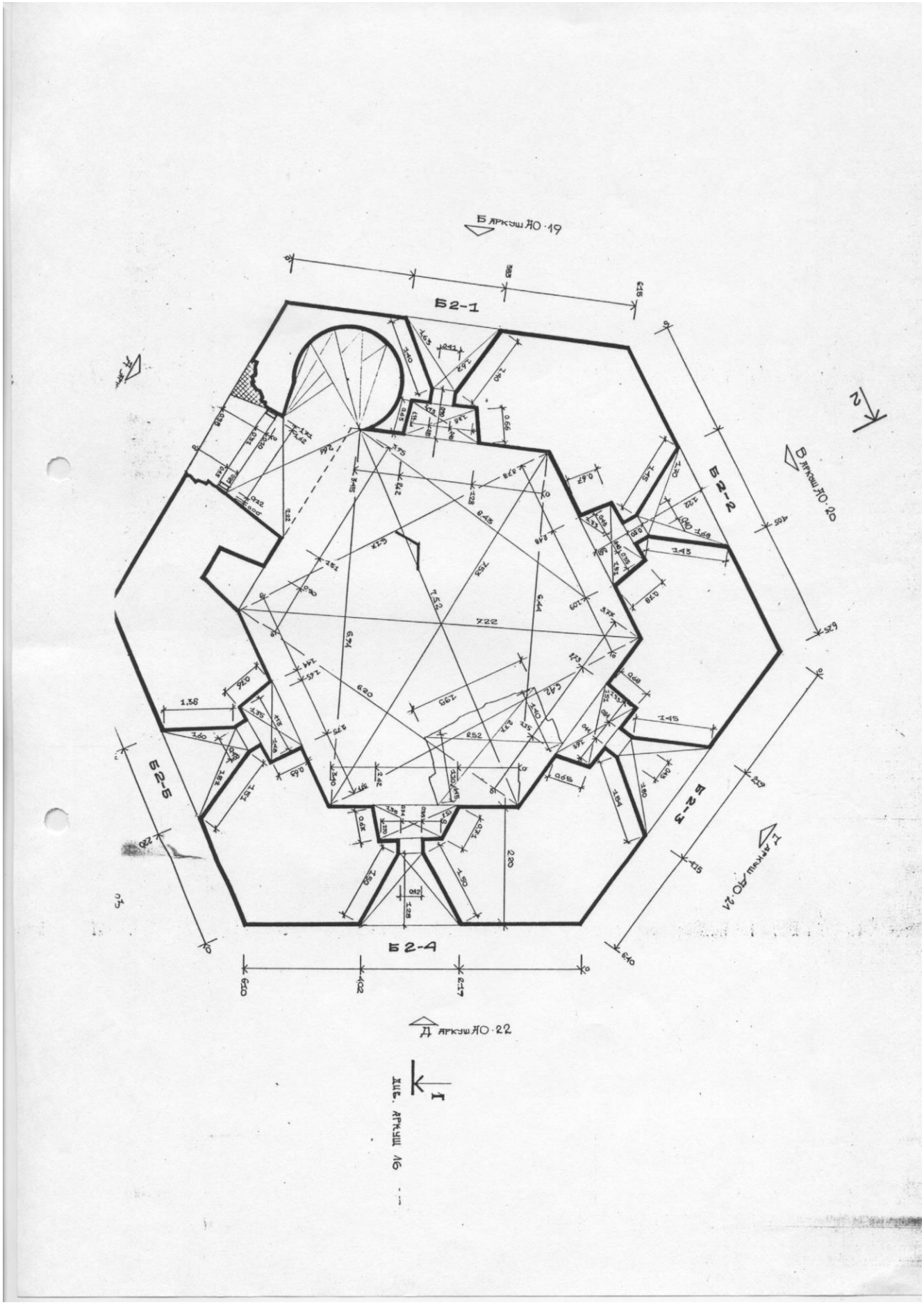
– втрачені елементи планувальної структури замку.

Львів. 1990 р. І-т Укрпроектреставрація

Пн
ЕКСПЛІКАЦІЯ
1 Південно-східна оборонна вежа
2 Південно-західна оборонна вежа
3 Північно-східна оборонна вежа
4 Північно-західна оборонна вежа
5 Виїздова вежа
6 Палацовий корпус
7 Костьол
8 Будинок культури
9 Церква
10 Кафе
11 Школа

13.06
12.00
11.40
11.36
10.41
10.08
9.03
10.31
10.03
10.13
10.20
10.05
9.95
9.10
9.05
9.05
9.45
8.00
8.05
7.95
11.55
10.00
9.92
9.18
7.00
6.55
6.85
6.80
5.81
5.70
5.96
5.67
5.09
4.75
4.78
4.80
4.78
5.45
5.17
3.91
3.38
3.38
3.09
3.40
3.50
3.51
3.47
3.00
2.87
2.44
1.74
2.80
2.40
2.30
1.92
1.50
1.11
1.22
0.98
0.09
±0.00
0.11
-0.17
-0.44
-0.93
-1.06
-1.10
-1.38
-0.50
-0.10
-0.44
-1.33
90-19
Пам'ятка архітекту
Замок в с. Ком

Б3-1
Б3-2
Б3-3
Б3-4
Б3-5
Б3-6
СХ-1
СХ-2
Ж-5
Вход АО-8
Г вход АО-9
Е вход АО 11
Д вход АО-10
Вход АО-7

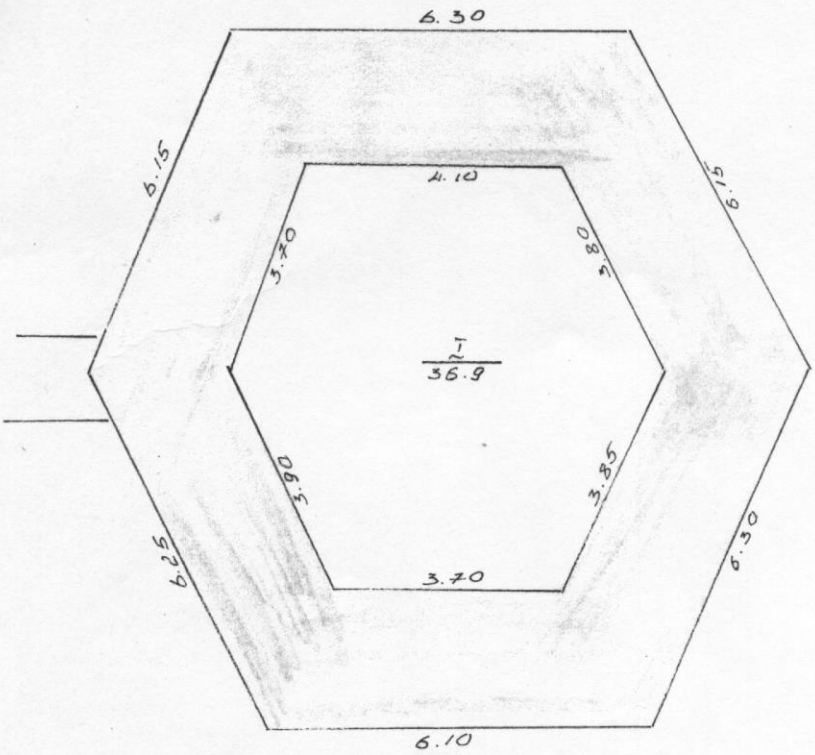

Б2-1
Б2-2
Б2-3
Б2-4
Б2-5
Б арк.ш АО·19
В арк.ш АО·20
Г арк.ш АО·21
Д арк.ш АО·22
I
2

П Л А Н
поверхів будови літери "А"

По вулиці Центральна буд № 3а
Місто (селище) Кривче квартал

ВЕЖА 1 Масштаб 1:100

Підвал літери "А"

Дата 23.05 2012
Перевірив Сафодинська
Затверджую Шчур

П Л А Н

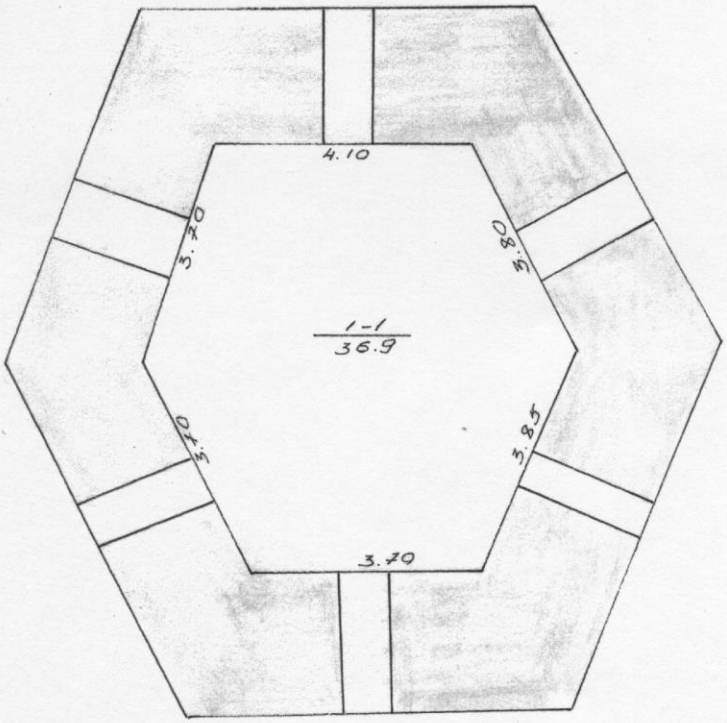
поверхів будови літери «А»

По вулиці Центральна **буд №** 3а

Місто (селище) Кравче **квартал**

Масштаб 1:100

Поверх « I **» літери** А

Дата «23» 05 2012 р.

Складено Шур

Перевірив

Затверджую

П Л А Н

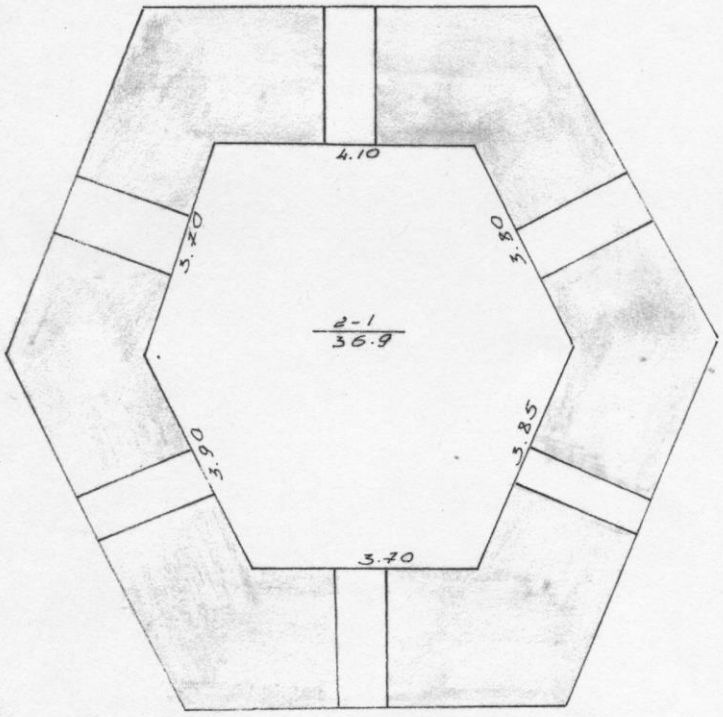
поверхів будови літери «А»

По вулиці Центральна буд № 3а

Місто (селище) Яровое квартал

Масштаб 1 : 100

Поверх « II » літери А

Дата 23 05 2012 р.

Скородинська

Шур

Перевірив

Затверджую Свириця

Самов. забудов. перебладнана площа приміщень(кв.м)

13

П Л А Н

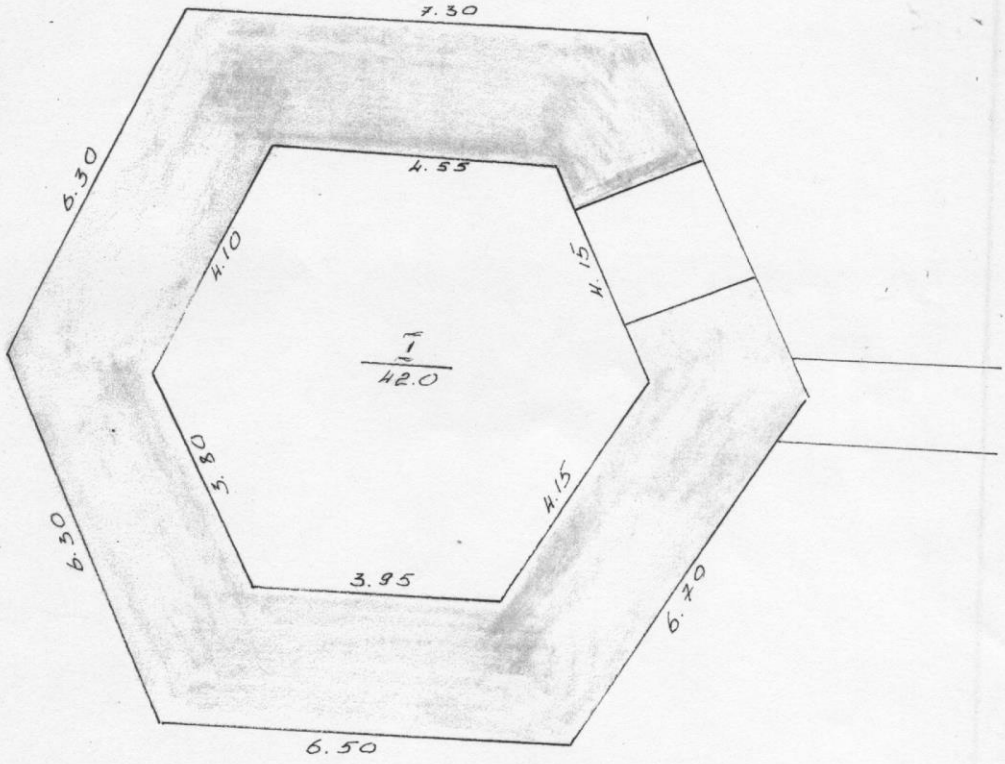
поверхів будови літери «А,»

По вулиці Центральна буд № 3а

Місто (селище) Кривче квартал

ВЕЖА 2 Масштаб 1 : 100

літери « А, »

Дата „23" 05 2012 р.

Перевірив Скородинська

Затверджую Шур

ПЛАН

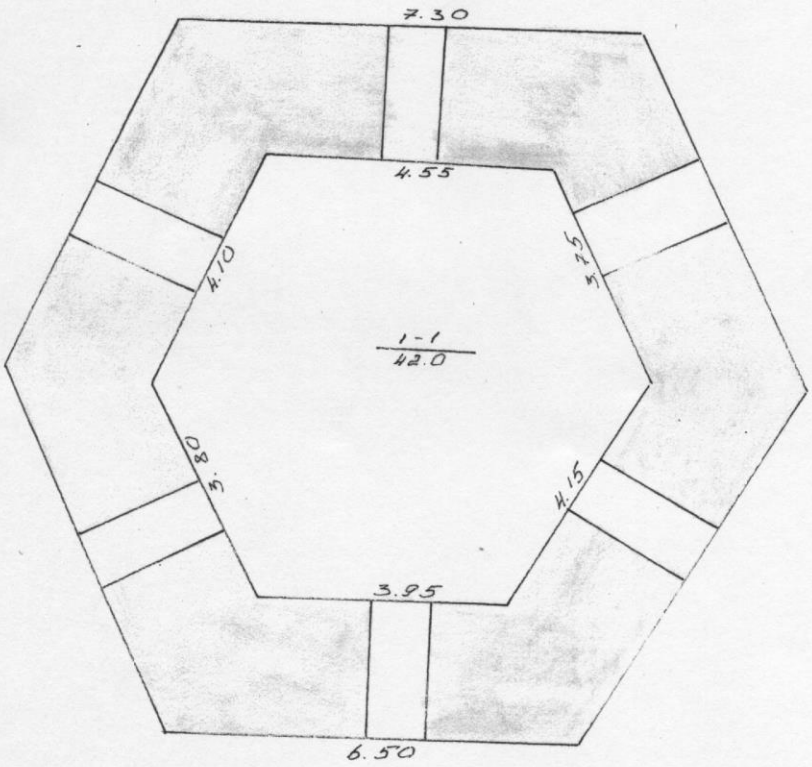
поверхів будови літери «А.»

По вулиці Центральна буд № 3а

Місто (селище) Кривге квартал

Масштаб 1:100

Поверх «1» літери «А.»

Дата «23» 05 2012 р.

Скородинська

Перевірив Шур

Затверджую Свердс

П Л А Н

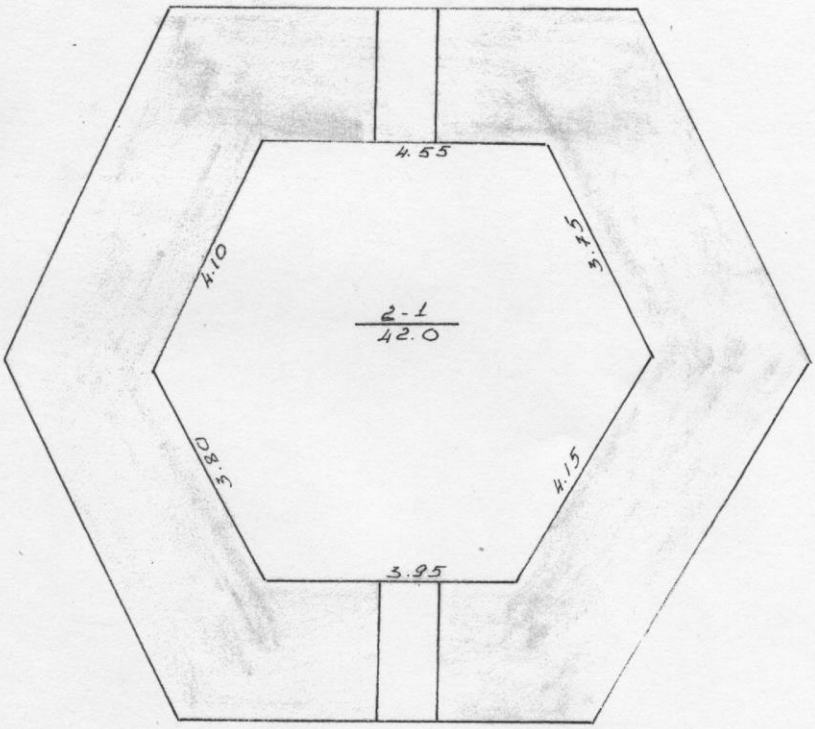
поверхів будови літери «А»

По вулиці Центральна буд № 3а

Місто (селище) Кривче квартал

Масштаб 1:100

Поверх «II» літери «А»

Дата 23.05.2012 р.

Перевірив Скородинська

Затверджую Шчур

fot. D. Połątkowicz. RUINY ZAMKU W KRZYWCZU, POW. BORSZCZOWSKI.

УКРАЇНА

ОБЛІКОВА КАРТКА

об'єкта культурної спадщини

Замок

(найменування об'єкта)

вид	**тип**	**категорія пам’ятки**
Архітектурний	Комплекс	Національного значення

1. Дата утворення об'єкта:

1639 -1650 р. р.

2. Місцезнаходження об'єкта:

с. Кривче, Борщівського району, Тернопільської області

3. Охоронний № пам’ятки:

1567-Н/1-8

4. Дати і №№ рішень, відповідно до яких об’єкт узято на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

Постанова № 442 Ради Міністрів Української РСР від 06.09.1979 року

5. Функціональне використання:

сучасне використання	**первісне призначення**	**інші (протягом часу існування об’єкта)**
Територія НЗ «Замки Тернопілля», науково-дослідницька, туристично-екскурсійна	Оборонні фортифікації	З 1936 по 1939 р.р. вежі використовувались Подільським Краєзнавчим Товариством для проживання туристів. В 50-х роках XX ст. вежі використовуються як склад горючого матеріалу колгоспу "Сталінський шлях», пізніше під склад школи.

6. Стислий опис об'єкта:

Розташування	Пам’ятка розміщена на високому мисі, що з двох сторін заходу та півночі має круті недоступні схили. З східної і південної сторони – в первісному варіанті сухий оборонний

	рів, який до нашого часу не зберігся.
Характеристика об'єкта	Замок розміщений на високому мисі. В плані був прямокутним з 4-ма кутовими оборонними вежами і однією в'їзною вежею, яка розміщувалась в центрі східної оборонної стіни. В наш час збереженими є лише 2-і кутові оборонні вежі: південно-західна та південно-східна та фрагментами муру між ними. Вежі шестикутні в плані, 4-х ярусні, потинькувані, з частково збереженими напівциркульними склепіннями першого і другого ярусів. Плоскі перекриття по дерев'яних балках третього ярусу повністю втрачено. На південно-східній вежі шатрове покриття вежі не збережено. На південно-західній вежі шатрове покриття відновлено в 90-х роках XX століття. Перший ярус є нижчий від сучасного рівня грунту. Вхід на 1-й та 2-й яруси здійснювався через дерні отвори, збережені до нашого часу. Зв'язок з 2-гим, 3-ім, 4-им ярусами здійснювався по гвинтових сходах, шахти яких розміщувались в об'ємі зовнішньої стіни і збережені до нашого часу. 3-й ярус в первісному варіанті мав так само дверний отвір, який вислужив для виходу на балкон, залишки дерев'яних консольних балок якого прослідковуються по обидва боки дверного отвору на рівні його порогу. В перший період цей отвір був закладений і в його об'ємі влаштовано вікно. Оборонний мур мурований з бутового каменю на вапняно-піщаному розчині, в первісному варіанті потинькований вапняно-піщаним розчином, про існування якого говорять невеликі фрагменти на збереженій лицевій кладці стіни. Мур зберігся до рівня межі між 1-м та 2-м ярусами зі значними пошкодженнями і витратами. Втрати лицевої поверхні збереженого фрагменту муру 40%. Фактично верхній шар кладки збереженого фрагменту муру внаслідок постійного замокання, вивітрювання та вимивання мулярського розчину втратив свою несучу здатність. Пам'ятка – оригінальний зразок оборонної архітектури доби ренесансу на землях України.
Наявність творів мистецтва	Твори мистецтв відсутні.

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця)**:**

Замок (1. Південно-східна оборонна вежа. 2.Південно-західна оборонна вежа. 3.Оборонні мури. 4.Північно-східна оборонна вежа (втрачена). 5.Північно-західна оборонна вежа (втрачена). 6.В'їзна вежа-руїна. 7.Палацовий корпус – руїна. 8.Замкова порохівниця (костел).)

8. Ступінь схоронності об'єкта:

добрий, задовільний, незадовільний, аварійний	Акт технічного стану від 27.04.2018 р №17

9. Наявність науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
Пам'ятка архітектури XVII ст. Замок в с. Кривче Борщівського району Тернопільської обл.	1993	Інститут "Укрзахідпроектреставрація"	Науково-технічний архів інституту. Архів НЗ «Замки Тернопілля»

10. До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Акт техстану	1	27.04.2018 р	НЗ «Замки Тернопілля»
Історична довідка	1	2018 р	Данилейко В
Схема фотофіксацій	1	2018 р	Соломчак Г.
Фотофіксації	14	2018 р	Черепій Л.

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Начальник відділу ОЕРПК НЗ «Замки Тернопілля»	Інженер-будівельник	Ричнюк Ганна Василівна		10. 2018р
Науковий співробітник науково-дослід ного відділу НЗ «Замки Тернопілля»	Історик, спеціаліст	Данилейко Володимир Миколайович		10. 2018 р

Заступник начальника управління –
начальник відділу культури, охорони
культурної спадщини управління культури
Тернопільської облдержадміністрації _____ С.А. Байталюк

8. Ступінь схоронності об'єкта:

добрий, задовільний, незадовільний, аварійний	Акт технічного стану від 27.04.2018 р №17

9. Наявність науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
Пам'ятка архітектури XVII ст. Замок в с. Кривче Борщівського району Тернопільської обл.	1993	Інститут "Укрзахідпроектреставрація"	Науково-технічний архів інституту. Архів НЗ «Замки Тернопілля»

10. До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Акт техстану	1	27.04.2018 р	НЗ «Замки Тернопілля»
Історична довідка	1	2018 р	Данилейко В
Схема фотофіксацій	1	2018 р	
Фотофіксації	14	2018 р	

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Начальник відділу ОЕРПК НЗ «Замки Тернопілля»	Інженер-будівельник	Ричнюк Г. В.		10. 2018р
Науковий співробітник науково-дослідного відділу НЗ «Замки Тернопілля»	Історик, спеціаліст	Данилейко В.М.		10. 2018 р

Заступник начальника управління – начальник відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської ОДА _____ **С.А. Байталюк**

® В. Данилейко

Історична довідка про замок Контських в с. Кривче Борщівського району.
(Ох. № 1567-Н/1-8)

Село Кривче розташоване на березі річки Циганки. Перша писемна згадка датується 1530 роком, в описанні виконання збору податей на землю збирачем податі Кемличем Юриком. 1565 року упорядником села був Закревський. В 1563 році с. Кривче було у власності міського Кам'янецького судьї Лаврентія Мілеського [1].

У 1639 році магнати Миколай-Станіслав та Войцех Контські на високому лівому березі Циганки між двома її притоками розпочали зведення регулярного замку [2]. Кривченський замок мав систему сухих оборонних ровів. За планувальною конфігурацією він належить до регулярних, прямокутних замків мисового типу, з наріжними баштами та арсеналом. З східного боку була влаштована в'їзна брама.

В стінах башт знаходилися бійниці, на двох нижніх ярусах з лучковими перемичками, на третьому - ключоподібні. Закладені отвори бійниць у підвальному ярусі башт дають підстави стверджувати, що первісно рівень поверхні ґрунту був нижчий і башти були чотириярусними**.** Залишки мурів свідчать про існування прибудованого до західної стіни, з боку замкового подвір'я, палацу. Неподалік від замку із західної сторони, на цьому ж мисі, що і замок, знаходилась замкова порохівниця.

Замок багато разів займали татари і турки. В липні 1648 р., козацькі загони Б. Хмельницького зайняли замок, вигнавши з нього польський гарнізон. Правда, поляки через деякий час все-таки зуміли повернути замок під свою юрисдикцію**.**

В другій половині XVII ст. замок відіграв важливе стратегічне значення в воєнних діях Польщі проти Туреччини. Вже в 1672 році після підписання Бучацької угоди між Польщею та Туреччиною замок перейшов у володіння турецького султана Магомета IV. До 1675 року замок контролювався турецьким гарнізоном. Через 7 років ці землі було повернуто до польської корони. В 1675 р., під час облоги Яном III Собеським, оборонні споруди зазнали значних пошкоджень. В тому ж році в зруйнованій фортеці засів Кричинський з загоном татар. Замок був пошкоджений, але через його важливе військово-стратегічне значення, його відбудовували.

Пізніше в 1687р. вже татарські загони взяли в облогу поляків, що знайшли захист за мурами замку. Село декілька разів було спалене.

Після звільнення Поділля від турків у 1699 р., для Кривчого настали мирні часи. У XVIII столітті замок у Кривче втрачає своє оборонне призначення і він поступово перебудовується із фортеці на панський маєток.

У 1723 р., неподалік від замку, із західної сторони, магнатами Контськими до замкової порохівниці було прибудовано костел Святої Анни.

Вже в кінці XVIII ст. і до середини XIX ст. господарем замку залишався польський поміщик Ян Беатрик Голеєвський (1789–1862), який у ньому і проживав.

---

[1] AGAD, ASK. Regestrum exactionis omnium […] / Dzial I, sygn.45, anno1570. k.277v-278.*

[2] Соневицька О. Чортківська округа / О. Соневицька, Б. Стефанович, Р. Дражньовський. – Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто: Діловий комітет Земляків Чортківської округи, Наукове Товариство ім.. Т. Шевченка, - Т. XXVI, 1974. – 923 с.

В цей період замкові оборонні мури були понижені, сухі оборонні рови – засипані. Призамковий костел Святої Анни, в першій половині XIX ст. рід Голеєвських використовував, як усипальницю. Про вигляд Кривченського замку на початку XIX ст., можна судити за збереженою акварелю Емануеля Кромбаха 1825 року.

На акварелі видно великий триповерховий палац на території оборонної споруди.

Всередині XIX століття Ян Беатрик Голеєвський продав замок євреюперекупщику Лазару Зейдману, який розібрав на каміння дві замкові башти, північні та східні мури оборонної фортеці, а також північні приміщення та розпочав руйнування палацу в західній частині замку.

В 1870-их роках власником був Соломон Шуцман. Камінь із стін замку продовжували розбирати для будівництва винокурні і будинків.

У 1892 р. польський історик А. Чоловський ще бачив фундаменти розібраних веж і майже повністю розібрані стіни палацу. Про вигляд замку в цей період можна судити за збереженою світлиною 1890-их років.

На початку XX ст.. замком володів Лазар Мельцер. З первісних замкових споруд, перед Першою Світовою війною, збереглися південно-західна і південно-східна оборонні вежі, фрагмент оборонного муру і частина в'їздової вежі. Лазар Мельцер віддав в дарунок землі, на яких розташовані залишки замку, Подільському туристично-краєзнавчому товариству, завдяки чому у 1924 році була зроблена спроба реставрації замку. На той час відновили і накрили одну вежу. В середині вежі обладнали кілька приміщень для туристів. У 1939 р. більшовицька влада вивезла родину Мельцерів на Далекий Схід.

Руйнування в'їзної брами та залишків мурів, розпочали в 1946 р. для будівництва дороги.

Ще одна спроба реставрації замку була зроблена в 1990 році. На основі архітектурно-археологічних досліджень, група архітекторів у складі О. Сороколіта, О. Ячмінського та А. Ярового під керівництвом І. Андрушка розробила ескізний проект консервації та часткової реставрації замку.

В цьому ж році, експедиція з Києво-Печерського заповідника під керівництвом О.Сиромятнікова провела архітектурно-археологічні обстеження. О. Сиромятніков зробив висновок, що фортеця зразу до кінця добудована не була. Материкова глина лежить вище за нижній рівень бійниці [3].

Пізніше, замок було обстежено експедицією Борщівського краєзнавчого музею. В підвалах веж було знайдено матеріал XVII-XVIII ст.

Замок у с. Кривче, згідно розпорядження Кабінету Міністрів України від 5.11.2008 року №1397-р, ввійшов до складу Національного заповідника "Замки Тернопілля". В результаті досліджень експедицією НЗ «Замки Тернопілля» в 2011 році, мурованих оборонних споруд (мурів), поза територією самого замку, в межах досліджуваної території мису, які б належали до замку XVII ст., окрім самої порохівниці замку, виявлено не було. На території мису виявлено пам'ятки, які відносяться до трипільського і фракійського часів [4].

---

[3] Сыромятников А.К. Отчёт о архитектурно-археологических исследованиях замка XVII в. в селе Кривче Борщовского района Тернопольской области. Киев, 1990 г.

[4] Данилейко В. Звіт археологічних досліджень Кривченського замку експедицією НЗ "Замки Тернопілля" у 2011 році. / В. Данилейко. – Збараж, 2012 р.

Відомості про сучасний стан об'єкта.

На лівому березі Циганки, між двома її притоками, на високому мисі в частині села з назвою Кривче Горішнє, зведений у XVII ст. регулярний замок виконував важливу оборонну функцію, і входив у систему оборонних споруд поруч із Кам'янець-Подільською фортецею.

У нинішній час, замок збережений фрагментарно, про колишній замок нагадують лише дві шестигранні башти-бастеї на всю первісну висоту до рівня карнизів - південно-східна та південно-західна, та оборонний мур між ними, частково збережений, та добудований у 1990 році до рівня 2-го ярусу веж. Взявши до уваги збережену частину замку і сліди від колишніх мурів і веж. можна припустити, що розміри його були 82 х 80м. Вся площа замку становила приблизно 0,7 га..

Південно-Західна оборонна вежа ***(Ох. № 1567-Н/2)*** - мурована з бутового каменю на вапняно-пісковому розчині, має найліпший технічний стан збереженості, - стіни без тріщин і значних пошкоджень бутової кладки. В середині поштукатурена (ще у 1920-х рр.), накрита. Висота вежі -16,7 м. Ширина однієї сторони - 6,8 м. Правда повністю втраченим є напівциркульне склепіння з бутового каменю, що перекривало об'єм І-го ярусу. Первісні дерев'яні плоскі перекриття по дерев'яних балках, що перекривали 2–ий і 3-ій яруси так само втрачені повністю. Характерну особливість мало перекриття 3-го ярусу – воно було подвійним з протипожежним шаром з легкого каменю і піску між балками перекриття. На цих перекриттях колись розміщувались гармати.

Перший і другий яруси веж мають дверні отвори з обрамленням сформованим з вапняно-цементного розчину під час реставрації 1930-их років. В первісному варіанті ці обрамлення були з білого каменю. Третій ярус має аналогічний дверний отвір з четвертями для білого каменю. На час обстеження він був закладеним бутовою кладкою, із нього утворений віконний отвір. Очевидно, що це є наслідок реконструкції замку на межі XVIII-XIX ст., коли замкові оборонні мури були понижені. Про існування дверного отвору в первісному варіанті говорять гнізда від дерев'яних балок-консолей дерев'яної галереї на цьому ярусі. Зв'язок між 2-им, 3-ім, і 4-им ярусами здійснювався за допомогою кам'яних гвинтових сходів, кам'яна кругла шахта яких збережена в південній частині вежі. Первісні кам'яні сходинки втрачені повністю.

Приміщення І-го, 2-го, 4-го ярусів являють собою одні загальні об'єми, обмежені зовнішніми стінами вежі. Третій ярус вежі складається з двох об'ємів – коридору і кімнати, розділених між собою кам'яною перегородкою з дверним отвором, що сполучав ці два об'єми. Другий і третій яруси вежі в первісному варіанті мали каміни для опалення цих об'ємів, причому камін 3-го ярусу в пізніший період був перероблений на пічку, залишки фундаменту якої збережені до нашого часу. Кожний ярус вежі мав цілий ряд стрільниць, з розширеними у дві сторони щоками і з прямокутними внутрішніми світловими розрізами розміром 50х50 см., в пізнішому часі перероблених на віконні отвори, зокрема на рівні 2-го і 3-го ярусів. Бійниці І-го і 4-го ярусів збережені в первісних габаритах. Карниз, що завершує стіни вежі виконаний з профільованих плит

вулканічного туфу збережений повністю з незначними пошкодженнями поверхні. На коронці муру під час реставрації 1990-их років встановлено новий шатровий дах, перекритий черепицею.

Південно-Східна оборонна вежа ***(Ох. № 1567-Н/1)*** шестигранна, чотириярусна, по планувальній структурі і по об'єму аналогічна південно-західній, але технічний стан її збереження трохи гірший – стіни мають наскрізні вертикальні тріщини. Правда напівциркульне перекриття з бутового каменю, що перекриває І-ий ярус – збережене повністю. Перший ярус розташований нижче рівня землі. У ньому є 5 отворів розміром 20х20 см. для ручної зброї. Біля східної стіни видніється засипаний землею вхід до підземелля. Ширина однієї сторони вежі - 6м.. Інститутом Укрзахідпроектреставрація розроблено ескізний проект реставрації цієї вежі.

Зв'язок між 1-им і 2-им ярусами здійснювався за допомогою кам'яних сходів, фрагмент яких на рівні І-го ярусу зберігся, а також пройом для сходового маршу у напівциркульному склепінні 2-го ярусу. Планувальна структура 2-го, 3-го, і 4-го ярусів вежі аналогічна, як і західної вежі. Другий і третій яруси мають прямокутні стрільниці в кожній грані, а верхній ярус оснащений двома ключеподібними стрільницями на кожній стороні. В окремих місцях на зовнішній стіні вежі збереглася штукатурка. Накриття немає, дощі розмивають мури.

Оборонний мур ***(Ох. № 1567-Н/3).*** В період з кінця XVIII ст. і до середини XIX ст. польським поміщиком Яном Беатрик Голеєвським (1789–1862) замкові оборонні мури були понижені.

На даний час між збереженими двома вежами оборонний мур вимуруваний на висоту 4м (первісна його висота становила 7 м)., тобто збережений до рівня підлог 2-го ярусу зі значними втратами лицевої поверхні бутової кладки. Товщина муру - 2,3 м. На стінах веж проглядаються чіткі сліди примикання до них оборонного муру до рівня підлог 3-го ярусу. В первісному варіанті оборонні мури сягали до рівня верху 3-го ярусу, але на переломі XVIII-XIX ст.. були понижені до рівня підлог 3-го ярусу.

Порохова вежа, ***(Ох. № 1567-Н/4).*** Знаходиться із західної сторони, неподалік від замку. У 1723 р., магнатами Контськими до замкової порохівниці було прибудовано костел Святої Анни. Призамковий костел Святої Анни, в першій половині XIX ст. рід Голеєвських використовував, як усипальницю. На даний час, костел використовує релігійна громада «П'ятидесятників».

Зараз порохова вежа, як частина костелу, із західної сторони, має два підпірні муровані консолі, отинькована, покрита листовим металом.

Північно-східна оборонна вежа /руїна/, ***(Ох. № 1567-Н/5).*** Розібрана в середині XIX ст.. євреєм-перекупщиком Лазарем Зейдманом. На даний час відсутня. Від колишньої оборонної вежі тепер із землі виступають лиш окремі камені.

Північно-західна оборонна вежа /руїна/, *(Ох. № 1567-Н/6).* Розібрана в середині XIX ст.. євреєм-перекупщиком Лазарем Зейдманом. На дай час відсутня, на поверхні грунту простежуються фундаменти вежі.

В'їздова вежа /руїна/, *(Ох. № 1567-Н/7).* На даний час відсутня. Від колишньої в'їздної брами (що була посередині східної частини) із землі виступають тепер лиш окремі камені.

Палацовий корпус /руїна/, *(Ох. № 1567-Н/8).* На даний час палац відсутній, лише окремо виступаючі на поверхню грунту камені, вказують на місце фундаментів колись існуючого палацу. Про його вигляд можна судити за збереженою аквареллю Емануеля Кромбаха 1825 року. На акварелі видно колись величний триповерховий палац.

Всередині XIX ст.. єврей-перекупщик Лазар Зейдман розпочав руйнування палацу в західній частині замку. В 1870-их роках Соломон Шуцман розбирає камінь із стін палацу для будівництва винокурні і будинків.

У 1892 р. польський історик А. Чоловський бачив ще не зовсім розібрані стіни палацу. Про вигляд замку в цей період можна судити за збереженою світлиною 1890-их років.

** AGAD – Archiwym Glowne Akt Dawnych w Warszawie;*

** ASK - Archiwym Skarbu Koronnego.*

АКТ
технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини
(необхідне підкреслити)

№ 17 від 27.04.2018р.

Замок
(найменування об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Пам'ятка архітектури та містобудування
(вид/види об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

національного значення
(категорія об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Постанова №442 Ради Міністрів УРСР від 06.09.1989 р
(номер і дата рішення про взяття на облік)

№1567
(існуючий охоронний номер (за наявності))

Ми, що нижче підписалися, представники: **Управління культури Тернопільської обласної державної адміністрації:**
(найменування органу охорони культурної спадщини),

Шергей Григорій Платонович –начальник управління культури,
(П.І.Б., найменування посади)

Пелехатий Ярослав Омелянович – головний спеціаліст відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської ОДА ,

з одного боку, і **Маціпура Анатолій Вікторович - генеральний директор Національного заповідника «Замки Тернопілля»,**
(П.І.Б., найменування посади)

з іншого боку (далі - користувач), склали цей Акт про те, що цього числа нами проведено огляд технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини **Замок 1650 р. ох.№ 1567,** що розташований
(найменування об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини, охоронний номер)

с. Кривче, по вул. Центральна 3а, Борщівського району Тернопільської обл.,
(місцезнаходження об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини)

загальною площею **236,70 м^2**
технічна адреса вказаного об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини
с. Кривче, по вул. Центральна 3а, Борщівський район Тернопільська обл.,

У результаті огляду об'єкта (пам`ятки) встановлено:

ТЕХНІЧНИЙ СТАН ОБ'ЄКТА (ПАМ`ЯТКИ) КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ:

1. **Загальний стан об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини:**
На даний час збереженими є лише дві кутові оборонні вежі: південно-західна та
(коротка характеристика стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини в цілому)
південно-східна з фрагментами муру між ними. Вежі шестикутні, чотирьохярусні в плані. Стіни виконані із бутового каменю. Замок - руїна. Стан аварійний.

2. Стан збереження: Південно-східна вежа на першому ярусі має п'ять
(детальний опис вигляду, стану збереження окремих частин, конструктивних елементів об'єкта
отворів розміром 20см х 20 см для ручної зброї. Другий і третій яруси
(пам'ятки) культурної спадщини із зазначенням матеріалу, розміру, наявності меморіальних дощок,тощо)
мають прямокутні стрільниці в кожній грані, а верхній ярус оснащений двома ключеподібними стрільницями на кожній стороні. Ширина сторони вежі 6 м, товщина муру 2,3 м. У зв'язку з тим, що на вежі відсутня покрівля, на протязі кількох десятиліть руйнується верхній кладковий шар. Через постійне замокання стін розчин вимився, спостерігається великі ділянки з вивалами каменів та наскрізні тріщини .В окремих місцях на зовнішніх стінах вежі збереглася штукатурка. Стан незадовільний. Перекриття – частково збережені напівциркульні склепіння першого та другого ярусів, стан аварійний. Плоскі перекриття по дерев'яних балках повністю втрачені. На південно-східній вежі відсутні дерев'яні конструкції та покриття.

Південно-західна вежа всередині поштукатурена (ще з 1920-х рр.). Висота її 16,7 м. Ширина однієї сторони – 6,8 м. Добре збережені кам'яні перекриття між ярусами (на них колись розміщувались гармати). Плоскі перекриття по дерев'яних балках повністю втрачені. Збереглися стрільниці з розширеними у дві сторони щоками і з прямокутними внутрішніми світловими розрізами розміром 50 х 30 см. В 90-х роках XX століття відновлено шатрове покриття з металу та дерев'яні конструкції. Стан задовільний.

Перший ярус є нижчий від сучасного рівня ґрунту. Віконні та дверні блоки на вежах відсутні. Вхід на 1-ий та 2-ий яруси веж здійснювався через дверні прорізи, які збереглися до нашого часу. В об'ємі зовнішньої стіни збереглися шахти від гвинтових сходів. Дверний проріз на третьому ярусі замуровано, а в його об'ємі влаштовано вікно. На рівні порогу дверного прорізу прослідковуються залишки дерев'яних консольних балок по обидва боки від дверного прорізу.

Оборонний мур між вежами товщиною 1.3 м, мурований з бутового каменю на вапняно-піщаному розчині. Мур зберігся до рівня межі між 1-м та 2-м ярусами зі значними пошкодженнями і витратами. Стан незадовільний. Вимурований на висоту близько 4 м (первісна його висота становила 7 м).

3. Відомості про реставраційні та інші роботи, які були проведені на об'єкті (пам'ятці) культурної спадщини (за наявності):
На початку XX століття власник замку- Лазар Мельцер,подарував частину
(дата здійснення, проектна та підрядна організації, характер проведених робіт)
Землі, на якій були залишки замку та вхід в печеру, Подільському туристично-краєзнавчому товариству, завдяки чому у 20-х роках XX століття цим товариством була спроба другої реставрації замку. В 1939 році від замку залишилось дві вежі з муром між ними та залишки руїн в'їзної брами з напівзруйнованою надбрамною вежею і частиною залишків оборонних мурів. В 1946 році розібрано на будівництво дороги як залишки руїн в'їзної брами так і залишки мурів. В 50-х роках при будівництві сільського клубу було остаточно розібрано залишки

в'їзної брами. Місцевими жителями було вибрано на той час навіть камінь із фундаментів зруйнованих стін.

Третя спроба реставрації була зроблена в 1990 році. Ініціатива щодо реставрації та збереження пам'ятки, прийшла із сторони правління колгоспу. Було докладено максимум зусиль і коштів, щоб врятувати твердиню. В цьому періоді колгоспом було замовлено проектну документацію у інституті "Укрзахідпроектреставрація" м Львів, і проведено роботи по відновленню шатрового покриття південно-західної вежі. Київськими археологами було проведено архітектурно-археологічні обстеження (розчищено від завалів та земляного насипу перші яруси двох веж, знайдено залишки оборонних мурів та ряд артефактів: як побутових так і зброї, які на даний час зберігаються у Києво-Печерському заповіднику).

В 1992-1993 роках пам'яткою опікується ГУАМ при Тернопільській облдержадміністрації, і замовляє в вищезгаданому інституті ряд проектно-кошторисної документації для збереження пам'ятки. Ведуться роботи по відновленню даху веж та консервації залишків оборонного муру.

З 2008 року замок в с. Кривче Борщівського району передано до складу Національного заповідника "Замки Тернопілля". За останні роки заповідником було проведено ряд першочергових робіт по впорядкуванню частини території, консервації оборонного муру.

4. Стан території об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини:

площа території приблизно 6820 м^2. Внутрішнє подвір'я Замку не впорядковане,
(площа, благоустрій, озеленення, огорожа тощо)

територія захаращена самосійними деревами та кущами. Стан незадовільний

5. Додатки: 2 аркуші
(матеріали фотофіксації)

Представники органу охорони культурної спадщини _____ (підпис) Шергей Г.П. (П.І.Б.)

_____ (підпис) Пелехатий Я. О. (П.І.Б.)

_____ (підпис) Маціпура А.В. (П.І.Б. користувача/власника)

Заступник Міністра Культури України _____ (підпис) Мазур Т.В. (П.І.Б.)
(найменування посади керівника органу охорони культурної спадщини)

М.П

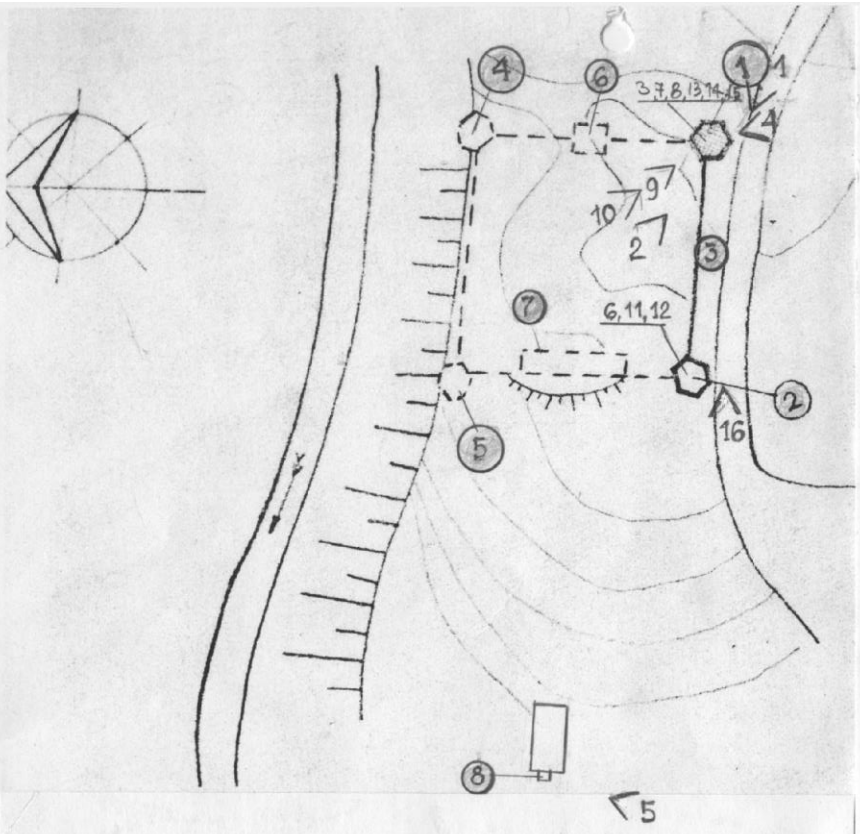

Схема фотофіксацій

Пам'ятка архітектури XVII ст. (ох №1567)
Замок с Кривче

Експлікація складових замку.

1. Південно-східна оборонна вежа
2. Південно-західна оборонна вежа
3. Оборонні мури.
4. Північно-східна оборонна вежа
5. Північно-західна оборонна вежа
6. В'їзна вежа-руїна
7. Палацовий корпус – руїна.
8. Замкова порохівниця (костел).

Перелік фотофіксацій.

Фото 1. Вежі замку. Вигляд зі сходу. 2018 р.
Фото 2. Залишки муру біля південно-східної вежі (вид з дитинця) 2018 р.
Фото 3. Бійниця з внутрішньої сторони II –го ярусу південно-східної вежі. 2018 р
Фото 4. Зовнішній вигляд бійниці Пд-Сх вежі. 2018 р.
Фото 5. Замкова порохівниця. 2018 р.
Фото 6. Внутрішній вигляд II ярусу Пд-Зх вежі. 2018 р.
Фото 7. Внутрішній вигляд II ярусу Пд-Сх вежі. 2018 р.
Фото 8. Місце гвинтових сходів з II на III ярус Пд-Сх вежі. 2018 р.
Фото 9. Вхід I-го ярусу південно-східної вежі. 2018 р.
Фото 10. Зовнішній проріз II ярусу південно-східної вежі. 2018 р.
Фото 11. Димохід каміну південно-західної вежі. 2018 р.
Фото 12. Камін південно-західної вежі. 2018 р.
Фото 13,14. Сходи між I та II ярусами південно-східної вежі. 2018 р.
Фото 15. Сходи II ярусу південно-східної вежі. 2018 р.
Фото 16. Оборонний південний мур. Вид з заходу. 2018 р.
Фото 17. Вид з замкової гори на захід Залишки оборонного муру. 2018 р.

Фото 1. Вежі замку. Вигляд зі сходу. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 2. Залишки муру біля південно-східної вежі (вид з дитинця) 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 3. Бійниця з внутрішньої сторони II –го ярусу південно-східної вежі. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 4. Зовнішній вигляд бійниці південно-східної вежі. 2018 р. Вик. Черепій Л.
2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 5. Замкова порохівниця. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 6. Внутрішній вигляд ІІ ярусу південно-західної вежі. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 7. Внутрішній вигляд ІІ ярусу південно-східної вежі. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 8. Місце гвинтових сходів з ІІ на ІІІ ярус Пд-Сх вежі. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 9. Вхід І-го ярусу південно-східної вежі. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 10. Зовнішній проріз ІІ ярусу південно-східної вежі. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 11. Димохід каміну південно-західної вежі. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 12. Камін південно-західної вежі. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 13,14. Сходи між І та ІІ ярусами південно-східної вежі. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 15. Сходи ІІ ярусу південно-східної вежі. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 16. Оборонний південний мур. Вид з заходу. 2018 р. Вик. Черепій Л.

Фото 17. Вид з замкової гори на захід Залишки оборонного муру. 2018 р. Вик. Черепій Л.